

**NATUURGEBIED
GENT**

NATUURGEBIED GENT

NATUURGEBIED GENT

Gent is natuurgebied. Dat is het altijd al geweest. Mogelijk merkten we dat nog niet op, maar dat wijst vooral op een tekort aan verbeelding langs onze kant. Het vooroordeel zit diep in de Westerse cultuur ingebakken: stad en natuur zijn elkaars tegenpolen. Maar elke stad nestelt zich in de plooien van een landschap. We vergeten te snel hoe planten en dieren, heuvels en rivieren, wind en regen haar mee kneden tot wat ze is.

Gent is als snijpunt van meer-dan-menselijke levens altijd in beweging, altijd in wording. Ze deint mee op het ritme van de Leie en de Schelde, voegt zich naar de plooien van de Blandijn en Zandberg, naar de eisen van weer en wind. Talloze planten en dieren zoeken er hun thuis, wisselend van seizoen tot seizoen, jaar tot jaar, inspelend op kansen die voortdurend ontstaan en weer verdwijnen – net als mensen. De stad is gestolde tijd en wij zijn niet de enigen die zorgen voor haar verloop.

Aan de realiteit valt niet te tornen: Gent is natuurgebied. Dit inzicht noopt de Gentenaar

tot nederigheid. Niet alleen 'hij' bepaalt de ziel van de stad, niet alleen 'hij' heeft haar gemaakt. Gent groeit door voortdurende improvisatie; een continu afstemmen binnen een cast meer-dan-menselijke acteurs zonder duidelijk script of doel.

Maar wat betekent dat dan? Hoe verandert dat onze houding tegenover de stad? Hoe verandert dit het beeld dat we van onszelf hebben? Moeten we dan naar een radicaal andere stadsinrichting gaan? Hebben we nood aan nieuwe planologie, nieuwe wetgeving, nieuwe architectuur, een nieuwe taal zelfs? Wie rekenen we allemaal bij de Gentenaars, wie heeft er recht op Gentse ruimte - de slechtvalken evenveel als de stadsduiven - en hoe gaan we om met conflicten?

Om een antwoord te zoeken op die vragen, hebben we verschillende Gentenaars en Gentliefhebbers uitgenodigd om hun licht te laten schijnen over het idee *natuurgebied Gent*. Hun bijdragen vormen een rijkgeschakeerd weefsel van mogelijke routes, hinderpalen, vragen, wensen en dromen. Wij zien deze kleine publicatie als een aanzet tot verder debat en verbreding van de verbeelding, waar we graag zo veel mogelijk mensen bij uitnodigen. De toekomst van Gent is immers veel plooibaarder dan al het beton en steen doen vermoeden.

12

Pieter Vangansbeke
Geen stad maar natuurgebied?

20

Sander Jacobs
Natuurgebied Gent in tien woorden.

24

Laure De Vroey
Alles van waarde is weerloos.

30

Nele Buyst
Onaffe inventaris van manieren van bewoning.

33

Annelies Sevenant
Gent een natuurgebied? Natuurlijk!

36

Charlotte Lammens
De stad als mens-inclusief ecosysteem

44

Lyra Oey
Grondbeginselen voor een gedeeld habitat
in het Design Museum Gent

55

Gwij Stegen

De stad als natuurgebied, een geweldige gedachte!

62

ACME

The nonhuman land cooperative.

68

Leen Vanthuyne

De Gentse Biotoop.

74

Jolijn De Haene

De stad als natuurgebied: een meditatie.

84

Biografie

86

Colofon

GEEN STAD MAAR NATUURGEBIED ?

Om de toekomst van Gent als natuurgebied te verbeelden, is het goed om eerst te kijken naar de culturele invulling die we vandaag hanteren.

Een stad is een plek waar veel mensen samenwonen en waar die enorme diversiteit aan individuen vormgeeft aan het 'samen leven'. Het is vaak een broeikas voor experiment en innovatie en een voorloper op maatschappelijke verandering.

Aan de andere kant staan in *een natuurgebied* de natuur, het landschap en andere soorten dan de mens centraal. Hier krijgen natuurlijke processen de vrije loop en het gebied wordt zo goed mogelijk afgeschermd van menselijke invloeden.

Hoewel we ze vaak als tegenpolen zien, zijn stad en natuurgebied concepten die elkaar kunnen versterken. Een stad als natuurgebied is een plek waar mens en natuur samenwonen en waar de mens *gastheer* kan zijn voor andere soorten. Dit vraagt om een verbreding van het concept 'samen leven': we moeten de natuur omarmen, ruimte maken voor andere soorten en de reflex ontwikkelen om de natuur te

waarderen in onze directe leefomgeving. De prioriteit voor biodiversiteit moet simpelweg veel hoger op de stedelijke agenda.

Hierbij moeten we kijken naar de balans tussen het delen (sharing) en scheiden (sparing) van ruimte en functies. In een natuurgebied proberen we de negatieve invloeden van de mens te beperken (sparing), maar verwelkomen we de mens als bezoeker, observator en genieter (sharing). We doen dat via specifieke voorzieningen, waarbij recreatie-infrastructuur vaak een significant deel van de oppervlakte van een natuurgebied in beslag neemt (sparing). We aanvaarden er als mens een specifieke rol: we zijn er stil en respectvol (sharing). Draaien we die logica om naar de stad, dan betekent dit dat we ook daar ruimte kunnen delen met natuur (sharing) én ruimte kunnen voorzien die (bijna) exclusief is ingericht voor natuur en andere soorten dan de mens (sparing).

DIT VRAAGT OM EEN VERBREDING VAN HET CONCEPT 'SAMEN-LEVEN'

Dit is geen pleidooi voor een stad waar de mens slechts een nevenpersonage is. In de stad zal de mens centraal blijven staan — dat is de realistische basis. Maar net zoals we in natuurgebieden accepteren dat er ruimte wordt ingenomen om menselijk bezoek en beleving mogelijk te maken, moeten we in de stad de reflex versterken om rekening te houden met de natuur en haar bewoners.

Gent: stad én natuurgebied!

Overal rondom Gent liggen natuurgebieden in ontwikkeling: van de Vinderhoutse Bossen in het westen, via de Bourgoyen en de Leievallei en het Parkbos in het zuiden, over de Gentbrugse Meersen en de Damvallei in het oosten en het Wonderwoud en de Moervaart in het noorden. Deze natuurgebieden moeten nog verder uitgebouwd en vooral verbonden worden tot een groene ring rond de stad, in de eerste plaats als een robuust leefgebied voor andere soorten. Tegelijk fungeren die natuurgebieden als buffer tegen overstromingen, een airco tegen hittegolven en als luchtfilter.

En natuurlijk is er ruimte voor de Gentenaar als bezoeker. Maar we kunnen en moeten ook verder gaan en natuurgebieden

door de stad met elkaar verbinden. Zo voorzien we ruimte voor natuur in de stad, maken we het ecologisch netwerk robuuster en vlechten we de voordelen van natuur ook door het stadscentrum Gent heeft op dat vlak unieke potentie, dankzij de ligging aan de samenvloeiing van de Leie en de Schelde.

Wanneer water echt zuiver is, fungeren de rivieren als levensaders en als het ultieme verbindende element, zowel letterlijk als figuurlijk. Het is de weg waarlangs otters, bevers en vissen de stad binnenzwemmen en de Gentenaar in zwembroek ontmoeten.

Ruimte maken voor natuur in een versteende stad vraagt om een combinatie van kleine ingrepen en structurele keuzes. Op kleine schaal gaat het over natuurinclusief bouwen, het slimmer bundelen van ondergrondse infrastructuur zodat bomen volwaardige groeikansen krijgen, of het aanleggen van trambanen in het gras. Op structureel niveau betekent stadsvernieuwing onvermijdelijk: ontharden. We kunnen kiezen voor verdichting of verhoging van gebouwen, zodat er daardoor meer grondoppervlakte vrijkomt voor de natuur.

De dominantie van de auto moet verder worden teruggedrongen door deelgebruik te stimuleren in een steeds groter wordende zone (van de R40 naar de R4). In de toekomst parkeert de zelfrijdende deelauto zichzelf buiten de stad, waardoor parkeerplaatsen eindelijk weer park kunnen worden.

Op het terrein is Gent als natuurgebied nog vrij ver weg. Er is vandaag nog te veel steen, het water is nog niet zuiver genoeg en het groen is te versnipperd. Desondanks zien we ook nu al een ongelooflijke rijkdom aan soorten en habitat in de stad, zoals aangetoond op de duizendsoortendag. Dat illustreert de veerkracht van natuur en de potentie om het ecologisch netwerk rond Gent ook door de stad te weven.

Bovendien is Gent als natuurgebied meer dan alleen een ruimtelijke realisatie; *het is een verandering in mindset*. Ook daar is nog veel werk, maar de basis voor de omslag is aanwezig. Gentenaars kunnen de gastheren van de natuur worden. Er bestaat al een sterk netwerk tussen geëngageerde burgers, het middenveld, de stad en kennisinstellingen die innovatieve en slimme oplossingen aandragen. Projecten als de Gentse Beesten van Natuurpunt en GMF zijn fantastische, inspirerende stappen.

Gent is zeker nog niet het mooiste natuurgebied van het land, maar de ambitie om dat te worden, ligt misschien wel binnen handbereik.

HET IS EEN EVOLUTIE VAN EEN STAD NAAR EEN BEWOONBAAR ECOSYSTEEM

Gent, stad én natuurgebied.

NATUURGEBIED GENT IN TIEN WOORDEN

Een introductie van personages

1. De buur

(m/v/x; syn. bewoner)

Belangrijkste sleutelsoort van de stedelijke habitat. Kan onder de juiste omstandigheden groene ruimte gebruiken, beschermen of onderhouden. Vooral juveniele en kwetsbare individuen zijn afhankelijker van groene ruimte.

2. De bodem

Alle doorlatende ondergrond. Grotendeels onbeschreven, zeer variabel in ruimte en tijd. Bepaalt rechtstreeks de hoeveelheid van 4.

3. Het water

Drink-, regen-, bodem-, oppervlaktewater, stroomt deels via menselijke infrastructuur. Essentiële wisselwerking met 2 en 4, die de steeds grotere schommelingen helpen bufferen.

4. De natuur

(verzamelterm: alle niet-menselijke bewoners van de stad)

Meest soortelijke ecosysteem van Vlaanderen. Soorten en gedrag aangepast aan de dynamiek van 2 en 3, en aan samenleven met 1. Zelden mee aan tafel bij beslissingen.

5. De on-buur

(verzamelterm voor o.a. eigenaar, ambtenaar, expert, aandeelhouder, wetenschapper, ontwikkelaar)

Heeft vaak een financieel of professioneel belang bij 2 en 3, en veel invloed op beslissingen daarover. Wordt geregeld waargenomen al pratend/beslissend over, maar zelden met 1 of 4.

6. Het beton

(verzamelterm voor o.a. asfalt, tegels, klinkers)

Meest voorkomende stedelijke bodemvorm. Meestal ondoorlaatbaar, geschikt als leefgebied voor enkele rotsminnende soorten. Zeer algemeen waar gereden of gebouwd wordt, maar komt frequent ook voor op onbereden en onbebouwde oppervlaktes.

7. De vervuiling

Vaste, vloeibare of gasvormige stoffen in 2 en 3 die storend of schadelijk zijn voor de gezondheid van 1 en 4. Verantwoordelijkheid voor de meest schadelijke, onzichtbare en langdurige types ligt vaak bij 5.

8. De omheining

(verzamelterm: o.a. schutting, draad, muur, hek)

Sociaal-ecologische barrière voor 1 en 4. Langere en hogere exemplaren ontstaan vaak rond grotere oppervlaktes 2 en 3, op aansturing van 5.

9. Al de rest

(verzamelterm voor stedelijke natuurwaarden)

Komt in orde wanneer 1, 2, 3 en 4 meer plaats krijgen, en 5, 6, 7 en 8 minder plaats.

10.

Loslaten

(werkwoord)

De moeilijkste en belangrijkste actie om *Natuurgebied Gent* zichzelf te laten ontwikkelen.

ALLES VAN WAARDE IS WEERLOOS

Over stadsnatuur en de stad-als-natuur

Lucebert schreef het al halfweg de vorige eeuw: "Alles van waarde is weerloos". Een oproep tot koesteren – van liefde, schoonheid, poëzie – maar ook tot beschermen. Want dat wat echt waardevol is, is inherent kwetsbaar. Zijn wijze woorden sieren vandaag het Gentse Sint-Jacobsplein, maar zijn ook prima toepasbaar op de groene parels van de stad. En op stedelijke natuur in al haar vormen: klein of groot, wild of beheerst, drukbezocht of onontgonnen. Maar vooral: op hoe we met die stadsnatuur omgaan.

De waarde van stedelijke natuur staat vandaag hoger op de maatschappelijke agenda. In een stadscontext van hittestress, wateroverlast en toenemende gezondheidsuitdagingen, groeit het besef dat bomen en groenzones geen luxe zijn, maar basisinfrastructuur voor onze leefomgeving. Ze bufferen temperaturen en neerslagpieken, verbeteren de luchtkwaliteit, en hebben tal van positieve effecten op welzijn, sociale cohesie en economische waarde. Die kennis is intussen breed verspreid en beleidsmatig erkend. Van lokale over Vlaamse beleidsplannen tot de

Europese Natuurherstelwet; overal klinkt de boodschap dat natuur ook in de stad ernstig moet worden genomen.

Maar erkenning alleen volstaat niet. Als we goed kijken naar hoe ruimtelijke keuzes gemaakt worden, zien we een hardnekkige paradox. Stedelijke natuur wordt gewaardeerd in woorden, maar weinig beschermd in daden. Net daar waar ze het meest nodig is – in dichtbebouwde en kwetsbare wijken – staat ze het sterkst onder druk. Groene plekken worden nog te vaak gezien als leeg of tijdelijk, terwijl bestaande ontwikkeling en verharding als vaststaand wordt beschouwd.

Het Gentse *Bloemekenswijkbos* legt dat scherp bloot. Dit buurtbos was geen beschermd natuurgebied, geen eeuwenoud Ferrarisbos, maar wél een groot, samenhangend stuk stedelijke natuur, met een eigen ecologische dynamiek en een duidelijke betekenis voor de wijk en de stad errond. In die context is het wel degelijk uniek en onvervangbaar. Want wie deze naar stedelijke normen grote groenzone opgeeft, kan dat verlies onmogelijk compenseren; alleszins niet binnen de directe omgeving.

**ZO WAARDEVOL
ALS WE
STEDELIJKE**

**NATUUR
OMSCHRIJVEN,
ZO WEERLOOS
MAKEN WE ZE
TEGEN KRACHTEN
VAN NIEUWE
ONTWIKKELING
OF GROEI.**

Toch moest dit bos de duimen leggen, in de zoektocht naar ruimte voor een nieuwe tramstelplaats voor Gent. Een noodzakelijk project, dat met een ruimteclaim van 10 hectare de stad voor een grote uitdaging plaatst. Maar dat die claim landt op één van de laatste groene havens, in één van de dichtst bevolkte wijken in Gent, is problematisch. De schijntegenstelling die hier gecreëerd wordt – groen óf duurzaam openbaar vervoer – toont een gebrek aan waardering voor de bestaande site, maar ook aan creativiteit en bereidheid tot ingrijpen op alternatieve, reeds verharde maar ‘lastiger’ (lees: *duurder*) te herontwikkelen stadsdelen.

Die scheeftrekking heeft diepe wortels. Ons ruimtelijk beleid is gestoeld op gewestplannen uit de jaren zeventig, met bestemmingen die op één moment in de tijd werden vastgelegd, maar onbepaalde geldigheid kregen en de facto fungeren als enige maatstaf voor bescherming. Vijftig jaar later is dat model nauwelijks aangepast aan onze actuele economische én ecologische noden. Groene bestemmingen zijn schaars, zeker in stedelijke context. Omgekeerd ligt veel waardevolle natuur in harde bestemmingen, en is daardoor juridisch bijzonder kwetsbaar. Naar schatting één derde van het bos in Vlaanderen, waaronder een belangrijk

aandeel oud en waardevol, is 'zonevreemd' of ruimtelijk bedreigd: een probleem dat al decennia tevergeefs wacht op een duurzame oplossing. Ook veengebieden, graslanden en andere (stedelijke) ecosystemen bouwen hun ecologische betekenis op over lange tijd. Sommige zijn beschermd als natuurgebied, vele niet. Voor hen geldt hetzelfde verdict. Zonder label geen bescherming; zonder bescherming geen bestaansrecht.

Bestaan er dan geen andere mechanismen om natuur te beschermen? Toch wel. Op vergunningsniveau bieden het bos- en natuurdecreet, de zorgplicht en Europese soortenbescherming krachtige hefboomen voor bezorgde burgers en verenigingen. Vaak slagen die er via bezwaren en beroepsprocedures ook in projecten te keren en waardevolle natuur te vrijwaren. Maar deze reddingsboei kent een onderliggend probleem; ze treedt pas in werking wanneer plannen al ver gevorderd zijn. Natuurbescherming verschuift zo van een planningsvraag naar een juridische strijd, met alle frustraties en verliezen van dien.

De Europese Natuurherstelwet biedt een kans om dit mechanisme te herdenken. Zij veronderstelt niet alleen dat we meer 'natuurgebieden' afbakenen, maar daagt ons ook uit om de waardering van natuur

buiten de beschermde gebieden te trekken en expliciet te verbreden naar het stedelijk gebied. Daarmee rijst een belangrijke vraag die lang onder de oppervlakte bleef. Is benoeming als natuurgebied nog wel de (enige) juiste weg naar bescherming? Of is het in de huidige context – en in het bijzonder in de stad – tijd voor een andere aanpak, die het samenspel tussen ruimtelijke dynamieken en ecologische realiteit erkent en waardeert?

Stedelijke natuur ernstig nemen, betekent vertrekken van wat ecologisch aanwezig en gegroeid is, en niet enkel van wat planologisch is vastgelegd. Eerst kijken, dan plannen. Eerst erkennen, dan beslissen. Zolang natuur pas meetelt wanneer ze ook als 'natuurgebied' benoemd is, blijft haar plaats in de stad precair. Alles van waarde blijft weerloos, tot we waarde structureel verankeren in hoe we ruimte lezen en organiseren.

De echte vraag is dan niet alleen wat we beschermen, maar hoe we leren zien wat er al is — en of we bereid zijn daar ook naar te handelen.

Nele Buyst

ONAFFE INVENTARIS VAN MANIEREN VAN BEWONING

51°04'19.6"N 3°43'09.4"E, 06-10-2024

VLIEGEN^(*)
ZWEVEN
GROEIEN
KRIJSEN
JAGEN
BIDDEN
SNATEREN
VALLEN
ZOEMEN
REGENEN
VANGEN
STROPEN
TOKKELEN
HAMEREN
BOUWEN
WEVEN

VANGEN
SCHIJNEN
TREKKEN
HUPPEN
KIEMEN
ZINGEN
RAVEN
DRINKEN
GAKKEN
STRELEN
VERSIEREN
KREUNEN
BREKEN
VERZAMELEN
WEMELEN
PLOFFEN

GOKKEN
RAZEN
WOEKEREN
STROOIEN
VOEDEN
SCHUILEN
LIJDEN
SCHRIKKEN
SPRINGEN
GRAVEN
WILLEN
KABBELEN
SLEPEN
KWAKEN
STAMELEN
WOELEN
SLAPEN
STERVEN
TRILLEN
STOKKEN
KRUIPEN
LIGGEN
KRUISEN
BARSTEN
KNABBELEN
BLOEIEN
BLAZEN
ONTPLOFFEN
RAPEN
STROMEN
RUISEN

BLUBBEREN
WAAIEN
VERDAMPEN
PLUKKEN
ZWEMMEN
GIETEN
KRIMPEN
GLOEIEN
FLAKKEREN
BRANDEN
BREKEN
SCHEUREN
STILLEN
WADEN
DUMPEN
VECHTEN
BROEIEN
SLUIPEN
ZAKKEN
STUIVEN
STAAN
WUIVEN
FLUITEN
LUISTEREN
LOPEN
DROMEN
MAKEN
KLAGEN
WAPPEREN
BEGRAVEN
SPELEN

(*)

Houdini vlieg

(*Cacoxenus indagator* - Loew, 1858)

Waarneming geregistreerd op 2026-04-09 (17:28)

door: V. Boone in Natuurgebied Gent (Stationsbuurt-Zuid)

GENT EEN NATUURGEBIED? NATUURLIJK

Een kwestie van moeten, willen en kunnen

Vossen, eekhoorns, Spaanse vlaggen (de vlinders, niet de nationale vaandels) en spoorbloemen trekken almaar vaker en verder onze stad in. Net als imkers, die in de stad een pesticidevrije omgeving vinden.

Voor heel wat fauna en flora is Gent al een warm nest. En daar dragen wij bij Gents MilieuFront graag ons, euh, aardkluitje aan bij. Midden in de stad maken wij samen met vele enthousiaste Gentenaars natuur mogelijk. De voorbije jaren hebben we duizenden geveltuintjes aangelegd, verschillende Gentse brousses (onze versie van tiny forests) geplant en bij tal van projecten beton, asfalt en tegels gewipt. Gent als natuurgebied? Wij zijn er samen met de vos en de spoorbloem al volop mee bezig!

Straten met veel groen voelen voor iedereen als een verademing, en we kunnen hierin nog veel en veel verder gaan. Natuurlijk kan Gent, net als Borgerhout, tal van groenslingers installeren! Natuurlijk kan Gent, net als Mechelen of Utrecht of Sheffield, een groene stadsboulevard aanleggen!

NATUURLIJK KÁN GENT NATUUR- INCLUSIEF BOUWEN ...

...netto ontharden en bomen beschermen als de basisinfrastructuur die ze zijn. Het is een kwestie van **willen**. Maar ook van **moeten**.

Want terwijl de vos en de eekhoorn het goed doen, verkeert onze biodiversiteit in crisis. Nog elke dag stijgt het verhardingspercentage in onze stad, nog elke dag worden waardevolle bomen gekapt omdat iemand te lui was om een doordacht bouwplan te tekenen. Tal van dieren en planten kunnen zich niet snel genoeg aanpassen en dreigen te verdwijnen. Zelfs de huismus, toch een echte stadsmus, heeft het moeilijk.

De Gentse stedelijke oppervlakte is maar liefst veertig procent verhard, een waanzinnig hoog getal. Al die verstening vormt een groot gevaar voor de leefbaarheid van onze stad, voor tal van levensvormen,

waaronder ook de mens (wetenschappelijke naam: Homo zogezegd sapiens). Hitte, droogte en overstromingen, een schrale biodiversiteit, weinig groen om aan te raken of zelfs maar naar te kijken: daar kunnen wij niet tegen.

We doen het onszelf aan, maar: we kunnen er ook iets aan doen. We kunnen onszelf en de rest van de natuur helpen, en dat zonder dat andere stedelijke functies - zoals wonen, werken, ontspannen - eronder hoeven te lijden. Integendeel. In een school met veel groen leert men beter. In een kliniek met veel groen geneest men sneller. Gent als natuurgebied, daar wordt iedereen beter van.

De oplossingen en recepten zijn gekend, van diep doorgetrokken groenassen en een duurzame modal shift tot een bomeneffectanalyse aan het begin van een bouwproject. De Gentenaars zijn mee, dat merken we aan het enthousiasme als we ergens toekomen met breekijzer en babyplantjes. En het beleid? Dat krijgen we ook mee.

Het **moet**, en als genoeg mensen laten horen dat ze van de stad een natuurgebied **willen** maken, dan **kan** het

- natuurlijk!

DE STAD ALS MENS-INCLUSIEF ECOSYSTEEM

Hoe maken we de stad leefbaar voor planten, mensen en andere dieren?

Vanuit het perspectief van de Zoöp – een innovatieve organisatievorm waarbij organisaties leren om de belangen van anders-dan-menselijk leven mee te nemen in hun besluitvorming – geloven we dat een omslag in ons denken noodzakelijk is. Die omslag vraagt dat we kritisch kijken naar hoe we nu omgaan met de relatie tussen mens en ‘natuur’. Klassieke natuurconservatie houdt de tweedeling tussen mens en natuur in stand, terwijl natuurinclusieve projecten vaak niet écht inclusief zijn. Dat verandert als we de stad leren zien als een mens-inclusief ecosysteem: een levend ecosysteem van planten, dieren en schimmels, waar mensen – en hun artefacten – ook deel van uitmaken, als één van vele soorten.

De natuur als mens-exclusief ecosysteem

Bij klassieke vormen van natuurconservatie wordt een hard onderscheid

gemaakt tussen mens en natuur. Vaak worden gebieden geïsoleerd en mensen geweerd, zodat het terug kan keren naar een 'natuurlijke staat', vóór bemoeienis van de mens. Hoewel het afzonderen van natuurgebieden soms noodzakelijk kan zijn, wekt dit de gedachte dat 'de echte natuur' enkel bestaat buiten het vermenselijkte gebied. Hierdoor worden we blind voor al het anders-dan-menselijk leven dat zich dagelijks tussen ons beweegt. 'De natuur' wordt zo geframed als een *mens-exclusief ecosysteem*, en de mens als een soort die er enkel schade aan kan berokkenen. In het duurzaamheidsdiscours wordt de nadruk dan ook vooral gelegd op het beperken van de negatieve impact van de mens als soort. Dit zorgt ervoor dat veel mensen zich machteloos voelen en geen handelingsperspectief hebben om iets positiefs bij te dragen.

De Franse filosoof Baptiste Morizot waarschuwt in *Het levende laten opvlammen* (2022) ook voor de misantropie die hierin schuilt. De schade aan ecosystemen is volgens hem niet het gevolg van 'de mens in het algemeen', maar van een kapitalistisch extractief politiek-economisch systeem. Bovendien is ons gangbare idee van 'natuurbescherming' in wezen paternalistisch: bescherming impliceert een asymmetrische relatie, waarin de beschermeling lager staat

dan de beschermer, met de natuur als iets kwetsbaars dat ons nodig heeft als redder. Binnen de filosofie van regeneratie kan de mens echter een andere rol opnemen: wij kunnen mee de condities creëren voor leven om zichzelf te herstellen.

De natuurinclusieve beweging

Verstedelijking bemoeilijkt onze connectie met ander leven. De *natuurinclusieve beweging* probeert daar een antwoord op te bieden: de laatste jaren wordt er steeds meer plaats gemaakt voor natuur in de stad. Maar hoe inclusief is natuurinclusief bouwen écht?

Hierbinnen bestaat namelijk nog steeds het gevaar van *selectieve inclusiviteit*: mensen bepalen welke soorten welkom zijn en onder welke voorwaarden. Terwijl natuurinclusieve projecten nestruimte voorzien voor de zwaluw en de bedreigde huismus, worden elders in de stad richels met pinnen bekleed om duiven weg te houden. Duiven worden bij natuurinclusieve projecten niet zo hardnekkig geweerd, maar ook niet actief verwelkomd zoals hun meer tot de verbeelding sprekende soortgenoten. We leggen groene daken aan met makkelijk te onderhouden sedum, terwijl mossen en paardenbloemen soms recht voor hetzelfde pand hardnekkig van tussen de stoeptegels worden verwijderd.

Inclusiviteit, vanuit een meer-dan-menselijk perspectief, zou moeten betekenen dat het bestaansrecht van diverse anders-dan-menselijke soorten wordt erkend en dat zij dezelfde kansen krijgen om ruimte te gebruiken in de stad. Natuurinclusief bouwen voldoet niet helemaal aan die maatstaf. Dit is geen argument tégen natuurinclusief bouwen; er worden daarmee stappen in de goede richting gezet. Maar zolang we natuur beschouwen als iets waar wij geen deel van uitmaken, blijven we strikt bepalen onder welke voorwaarden ander leven stedelijke omgevingen mag bewonen.

DE GEDACHTE DAT 'ECHTE NATUUR' ENKEL BESTAAT BUITEN VERMENSELIJKT GEBIED

De stad als mens-inclusief ecosysteem

Met de Zoöp werken we aan precies die culturele omslag. Hoe zou ons denken en gedrag veranderen als we de stad leren zien als een *mens-inclusief ecosysteem* waar óók, maar niet alléén, mensen aan deelnemen, als een van vele soorten? Door Zoöp te worden leren organisaties om, als mens, stap voor stap weer collectief een 'nuttige soort te worden' en positieve impact te maken, strevend naar een regeneratieve economie die al het leven in haar bestaan voorziet. Dit is een kwestie van het opnieuw focussen van onze aandacht op anders-dan-menselijk leven, vanuit een idee van gelijkwaardigheid. Het verschil tussen een sedum dak en een 'bruin dak' illustreert wat die verschuiving betekent in de praktijk: een laag grond ter beschikking stellen, waar lokale planten uit zichzelf op mogen groeien. Een op vertrouwen gebaseerde open uitnodiging aan in de stad levende soorten, om zelf de ruimte in te nemen die ze verkiezen. Wij creëren de condities, het ecosysteem bepaalt mee wat er groeit.

En alleen dan kunnen we de stad werkelijk zien als een gedeelde leefomgeving, in plaats van een menselijk territorium waar de natuur op bezoek mag komen.

**ALLEEN VANUIT
ZO'N LOGICA
KUNNEN WE DE
BELANGEN VAN
EEN DUIF, EEN
MOS, OF EEN
PAARDENBLOEM
EVEN SERIEUS
NEMEN ALS DIE
VAN EEN
MENSELIJKE
STADSBEWONER**

**BEING NATURALIZED TO
LIVE AS IF THIS IS THE LAND
AS IF THESE ARE THE SEASONS
YOU DRINK, THAT BUILD
YOUR SPIRIT. TO BECOME
TO KNOW THAT YOUR ANCESTORS
GROUND. HERE YOU WALK
AND MEET YOUR RESPECT
COME NATURALIZED
CHILDREN'S FUTURE MOTHERS
OF THE LAND AS IF OUR
OF ALL OUR RELATIONS**

Robin W. Kimmerer, geciteerd door Lyra Oey.
(Braiding Sweetgrass, 2013, 214-15.)

**TO A PLACE MEANS TO
LAND THAT FEEDS YOU,
STREAMS FROM WHICH
D YOUR BODY AND FILL
OME NATURALIZED IS
ANCESTORS LIE IN THIS
WILL GIVE YOUR GIFTS
POSSIBILITIES. TO BE-
IS TO LIVE AS IF YOUR
ATTERS, TO TAKE CARE
R LIVES AND THE LIVES
VES DEPEND ON IT.**

BECAUSE THEY DO.

GRONDBEGINSELEN VOOR EEN GEDEELD HABITAT IN HET DESIGN MUSEUM GENT.

Als we spreken vanuit de planeet in plaats van vanuit de mens, betreden we *Design Museum Gent* als een natuurgebied. Het is noodzakelijk om enkele van haar functies te 'naturaliseren'. Zoals Robin Wall Kimmerer in *Braiding Sweetgrass* (2013) bespreekt, begrijpen we 'naturaliseren' vooral als een proces waarbij we museale functies^{u1} benaderen vanuit de natuur. Het gaat om het herdefiniëren van processen zoals onderzoeken, verzamelen, bewaren, interpreteren en tentoonstellen van zowel materieel als immaterieel erfgoed, waarbij we alle levensvormen en hun bijdragen willen erkennen en eren.

Het ethische kompas van de permacultuur-ontwerpmethodiek^{u2} vormt een goede basis waaruit de 'vernatuurlijking' zal ontkiemen. Aan de hand van de drie grondbeginselen — zorg voor de aarde, zorg voor mensen en eerlijk delen — creëren we een nieuwe habitat^{u3} waarin makers, publieken en passanten zich zullen nestelen.

Midden in het historische stadscentrum steekt een hoekige toren-*DING*^{u4} haar gloednieuwe kop boven een bladerdek van dakpannen uit. Vanaf 3 oktober 2026 opent *Design Natuurgebied Gent*. Een nieuwe habitat waarin fossielen een web vormen dat verleden met heden en toekomst verbindt. Hoe zouden we deze grondbeginselen definiëren voor de nieuwe broedplaats in Gent? We beginnen laag en spinnen een bodemvoedselweb, waarin de grondbeginselen samenkomen tot een eerlijke, gedeelde leefomgeving, waarin biodiversiteit kan evolueren.

Allereerst moeten we erkennen dat het landschap waarin *Design Natuurgebied Gent* zich bevindt een sterke monocultuur vertoont. De verzameling fossielen in de collectie moeten we eerst bestuderen om daarin te zoeken naar ontbrekende soorten. Het sediment—dat niet mee is opgepikt door de stroom—heeft zich decennialang opgehoopt, verstild en in de bodem vastgeslibd. Wat niet werd opgepikt, kan opnieuw in beweging worden gebracht. Het tij keert zich; gestaag brengen we de soorten van het verleden terug in het heden. Hierdoor zal de diversiteit toenemen en zullen er nieuwe aanknopingspunten ontstaan. Vanuit de verborgen aardlagen echoën oude stemmen voort in de ontwerpen van vandaag en in de generaties die nog zullen komen.

Even essentieel is dat we actief de leefomgeving herontwerpen om een 'dynamisch en zelfregulerend ecosysteem' te ontwikkelen. Binnen deze habitattransitie moeten we proberen verenigen in plaats van scheiden en op zoek gaan naar een holistische aanpak. Hierbij wordt gestreefd naar een dialoog tussen verschillende soorten om—traag maar zeker— meer kruisbestuiving te floreren. Tegelijk vraagt dit om de aanvaarding dat alle levensvormen en soorten hun intrinsieke ontwerpwaardebewaken. Waardoor bestaande ideeën rond kwaliteit en toetredingsrecht in *Design Natuurpunt Gent* bevraagd moeten worden.

Binnen deze habitat introduceren we ook de exoot ^{u5} — een nieuweling in onze natuur — een essentiële toevoeging die wij willen cultiveren om een divers ecosysteem te creëren. Aan de randen van *Design Natuurgebied Gent* maken we ruimte voor een nieuwe visie. Die niet bezig is met zaken zoals ze zijn, maar met hoe we een betere toekomst kunnen ontwerpen voor de volgende generaties.

De visie voor deze gedeelde habitat vraagt een herdefiniëring van wat het betekent om te zorgen, te beheren en te cureren in *Design Natuurgebeid Gent*.

Het woord curator vindt zijn oorsprong in het Latijnse cura: zorg. Vanuit permacultuurdenken wordt natuurbeheer een essentieel curatorieel proces. De curator als een paysan ^{u6}— een cultiverende beheerder die verantwoordelijkheid draagt voor het onderhoud, behoud en de regeneratie van het culturele landschap.

Daarbij kijken we niet alleen naar welvaart in materiële zin, maar ook naar welzijn, ecologische grenzen en sociale rechtvaardigheid. De curatoriale praktijk kan niet beperkt blijven tot het tonen van objecten binnen de afgesloten logica van de white cube, waarin werken vaak worden losgekoppeld van hun ecologische, sociale en arbeidsmatige context. In plaats daarvan moet ze zich opnieuw verankeren in het bredere veld waarbinnen deze praktijken ontstaan en functioneren, inclusief de mensen, dieren en natuur die dit veld mee dragen en vormgeven.

We willen erkenning geven aan de plantaardige en dierlijke materialen in de museumcollectie— we bewaren 4640 objecten met biologische materialen, hout, wol, zijde, katoen, pels, leer, been, koraal, wol, ...: deze objecten konden nooit bestaan hebben zonder deze materialen.

We erkennen de dieren, planten, schimmels en micro-organismen die dit landschap bewonen, onderhouden en transformeren, vaak ongezien, maar nooit zonder invloed. Zij zijn geen achtergrond, maar medevormgevers van de collectie.

De Hoefnoten

- U¹ Museale functie** — “Een museum is een permanente instelling zonder winstoogmerk, in dienst van de samenleving, gericht op het onderzoeken, verzamelen, bewaren, interpreteren en tentoonstellen van materieel en immaterieel erfgoed. Musea zijn openbaar, toegankelijk en inclusief en bevorderen diversiteit en duurzaamheid. Ze werken en communiceren ethisch, professioneel en met participatie van gemeenschappen. Musea bieden een verscheidenheid aan ervaringen met het oog op educatie, genoeg, reflectie en kennisuitwisseling.”

Fragment uit *ICOM, Museumdefinitie – edoc final*, FARO Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw.

Geraadpleegd op 17 mei 2026, van https://faro.be/sites/default/files/bijlagen/blog/ICOM_museumdefinitie_edoc_final.pdf

- U² Permacultuur** is in de eerste plaats een ontwerpsysteem dat is ontstaan om op een efficiënte en natuurlijke manier voedsel te verbouwen. Ondertussen heeft permacultuur zich uitgebreid over zowat alle levensdomeinen.

Permacultuur Magazine. (z.d.). *Ethische principes van permacultuur*.

Geraadpleegd op 17 mei 2026, van <https://permacultuur-magazine.eu/ethische-principes/>

- U³ Habitat** — Het specifiek leefgebied van een soort.

Ecopedia. (2026). *Habitat*.

<https://www.ecopedia.be>, laatst geraadpleegd op 17 mei 2026

U⁴ Toren-DING verwijst naar De Nieuwe Vleugel van het Design Museum Gent. Het is de verbindingstoren tussen drie bestaande gebouwen en is gemaakt van een innovatieve, circulaire gevelsteen DING in samenwerking met BC Materials. De Nieuwe Vleugel biedt 4 nieuwe functies die we als gedeelde ruimtes met de sector willen delen en die gratis te bezoeken zijn.

Design Museum Gent (2026). *Alles over de nieuwe vleugel DING*.

Geraadpeegd op 12 mei 2026, van <https://www.designmuseumgent.be/ding/plannen>

U⁵ Exoot — een uitheemse nieuweling in onze natuur. Sommige soorten zijn niet afkomstig uit onze streken. Ze zijn in ons land ingetreden, al dan niet opzettelijk door transport, vrijgelaten huisdieren of verwilderde planten. Het invoeren van een nieuw soort in onze natuur wordt een introductie genoemd. De uitgezette soorten noemt men exoten. Dit in tegenstelling tot inheemse soorten. Het aantal exoten neemt wereldwijd jaarlijks toe.

Ecopedia. (z.d.). *Exoot*.

<https://www.ecopedia.be>, laatst geraadpleegd op 17 mei 202

6. **Paysan** — *An individual belonging to a social class that has practically disappeared, completely erased and absorbed by the industrial revolution and the liberal globalised agricultural system, but who is vastly responsible, for the past thousands of years, for the beautifully constructed and preserved landscapes that we seek to experience meaning. As long as the questions regarding the conservation and evolution of our landscapes are entrusted to a self-destructing bourgeoisie, enabled to emancipate itself from short-term money-oriented solutions, we have no chance for durable rural and non-rural solutions.'*

Fragment uit "In the Kingdom of the Blind", conference "L'allégorie du rural" Mei 21 van the Università degli Studi di Cagliari for the Laboratorio Ruralein, published in Atlas of Places <https://www.atlasofplaces.com/research/in-the-kingdom-of-the-blind/>

DE STAD ALS NATUURGEBIED, EEN GEWELDIGE GEDACHTE!

Door onze groeiende welvaart en bevolking worden steden steeds groter. Samen met die groeiende stedelijke ontwikkeling volgt de natuur hetzelfde stramien. Want hoe we het ook draaien of keren: de natuur is een inherent onderdeel van onze stad. Overal waar je kijkt, zie je wel een plant of een dier: onkruid tussen de tegels of mussen in een dakgoot zitten – natuur is onlosmakelijk verbonden met het stedelijk leven.

Maar wat natuur betekent, is sterk afhankelijk van de persoon die je het vraagt.

Voor een student is het misschien het grasveld in het park waar je op een zonnige dag kan ontspannen. Voor een natuurliefhebber uit de lokale werkgroep is het het onderhouden van een natuurgebied aan de rand van de stad. Een tuineigenaar ziet natuur als zijn gazon: zijn robotmaaier mag alleen overdag draaien, want 's nachts kunnen egels, amfibieën, krekels of slakken het slachtoffer worden. En dan is er nog de buurvrouw die in de winter vogels in haar tuin voedt.

Ze geniet van het schouwspel: merels, mezen en roodborstjes die druk in de weer zijn met de zaadjes die ze heeft neergelegd. Maar dan gebeurt het onvermijdelijke: een stadsduif duikt op en pikt het eten van de merel weg. En 's nachts ziet ze zelfs een bruine rat die de op de grond gevallen zaadjes opeet. Dat wil ze helemaal niet. Gelukkig kan ze dit melden bij de stad. Dan komt er een medewerker langs die de overlastveroorzakers zal verjagen of vangen. Probleem opgelost.

Dit fictieve voorbeeld illustreert wat er in de realiteit gebeurt. We koesteren sommige soorten, maar willen van andere niets weten – ook al duiken ze toch op. Vaak gaat het dan om liminale soorten: planten en dieren die zich bevinden in een spreekwoordelijke schemerzone. Ze zitten tussen de wilde inheemse natuur – waar regelgeving rond bestaat, zoals het *Natuurdecreet*, *Soortenbesluit* of *Jachtdecreet* – en de gedomesticeerde soorten die we bewust in stand houden omdat we ze mooi, nuttig of leuk vinden, zoals huisdieren, siertuinen of bloembakken.

Liminale soorten vallen onder geen van deze categorieën, maar weten wel raad met onze menselijke activiteiten. Ze halen er voordeel uit: afval als voedselbron, gebouwen

als nestplaats, parken als leefgebied. Ze zijn een onlosmakelijk onderdeel van ons stedelijk ecosysteem en hebben daar ook hun plaats.

Toch botst hun aanwezigheid vaak met het beeld dat wij voor ogen hebben. En dan grijpen we in om de situatie recht te zetten. Maar waarom mag de merel wel eten en de stadsduif niet? Waarom accepteren we egels in de tuin, maar willen we koste wat het kost af van ratten? Waarom vinden we het normaal om een tuincentrum te bezoeken dat een heel assortiment bestrijdingsmiddelen aanbiedt tegen muizen, ratten, slakken, mieren en andere "plaaagdieren"? Dit toont aan dat we selectief zijn in onze acceptatie van natuur. We bepalen zelf welke soorten welkom zijn en welke niet, vaak zonder na te denken over de gevolgen.

BRUINE RATBESTRIJDING
Tegengif Vitamine K1

**WE HEBBEN
GELEERD DAT
SOMMIGE DIEREN
SCHOON OF
NUTTIG ZIJN,
TERWIJL ANDERE
VUIL OF
SCHADELIJK.**

De vraag die we onszelf moeten durven stellen is: welke ruimte geven we aan liminale soorten? In sommige gevallen is ingrijpen noodzakelijk, bijvoorbeeld bij volksgezondheid (denk aan ratten die ziektes kunnen verspreiden) of bij invasieve exoten die inheemse soorten verdringen. In veel andere gevallen is ingrijpen helemaal niet nodig maar vraagt het vooral een gedragsverandering van onszelf. Waarom voeren we vogels als we niet willen dat ook duiven en ratten profiteren? Waarom gebruiken we bestrijdingsmiddelen tegen slakken, terwijl we ook gewoon onze planten kunnen beschermen met natuurlijke barrières? Waarom zien we een rat in de tuin als een probleem, terwijl we een eekhoorn juist schattig vinden?

Het antwoord ligt vermoedelijk in onze eigen perceptie: we hebben geleerd dat sommige dieren "schoon" of "nuttig" zijn, terwijl andere "vuil" of "schadelijk" zijn. Maar die indeling is niet objectief. Een stadsduif wordt vaak gezien als een lastpost, maar speelt wel een rol in het verspreiden van zaden. Een bruine rat wordt gevreesd om zijn reputatie als ziekteverspreider, maar houdt ook de populatie van insecten en afval in toom. Eenden en ganzen in parken worden gewaardeerd om hun schoonheid, maar kunnen ook overlast veroorzaken door hun uitwerpselen.

De sleutel tot een gezondere stedelijke ecologie ligt niet in het uitroeien van liminale soorten, maar in het leren samenleven. Dat betekent dat we ons bewust moeten zijn van de impact van ons eigen handelen. Als we vogels voeren, moeten we accepteren dat ook andere dieren daarvan zullen profiteren. Als we een tuin hebben, kunnen we rekening houden met alle dieren die daar leven. En als we overlast ervaren, kunnen we eerst onderzoeken of er een natuurvriendelijke oplossing is voordat we direct grijpen naar bestrijdingsmiddelen.

De stad is geen statisch gegeven, maar een dynamisch ecosysteem waarin mens en natuur elkaar constant beïnvloeden. Liminale soorten herinneren ons eraan dat natuur niet iets is wat we kunnen aan- of uitschakelen, we moeten het omarmen en integreren in ons dagelijks leven. Misschien zijn liminale soorten op sommige vlakken pioniers die aangeven dat er ruimte is voor natuur waar we dat niet zien, of verwachten. De uitdaging is dus niet om de stad natuurlijker te maken door bepaalde soorten te verbannen, maar om ruimte te bieden aan alle vormen van leven – ook die waar we niet direct blij van worden.

Want een stad die leert leven met liminale soorten, is een stad die leeft in harmonie met zichzelf.

ACME

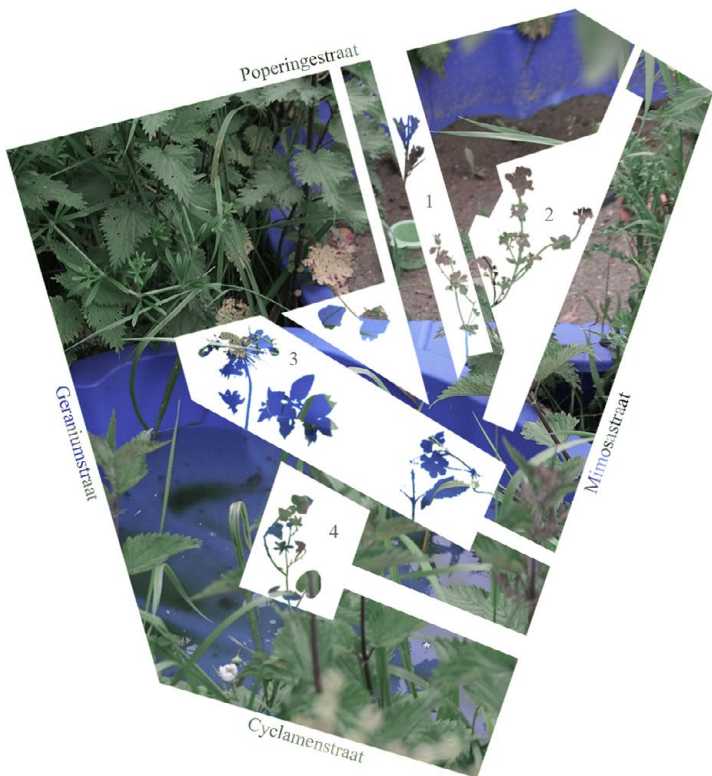
THE NON-HUMAN LAND COOPERATIVE

Met de *non-human land cooperative* gaat ACME op zoek naar een gedeelde ruimte voor wat leeg lijkt - maar wat eigenlijk leven is.

Dit is een manifest.

What if the contemporary city were no longer understood as a continuous, fully governed human artefact, but as a discontinuous field of control and withdrawal? What if urban land were no longer assumed to be exclusively human property, but a contested territory shared with non-human life? The Non Human Land Cooperative departs from a simple observation: the city is managed as if total occupation were both desirable and inevitable. Every parcel is expected to perform, every surface to justify its existence through use, value or maintenance. Vacancy, abandonment and ecological latency are -within urban logic- treated as failure rather than as potential. Absence is something to be corrected. The non-human land cooperative proposes the opposite. Instead of resisting absence, it organises it. Its model is based on deliberate subtraction of land from human command. Unused, redundant or residual plots within the urban block are identified and withdrawn from the cycle of optimisation. These plots are transferred legally, spatially or symbolically- to a non human constituency. The cooperative itself has no human members, no profit motive and no programme. It operates as an abstract institutional framework whose sole function is to suspend human agency and safeguard non human community. The aim of the cooperative is to develop a network of non-human spaces operating adjacent to -and in tension with- the city's dominant human systems. Our garden, P21A, acts as a test site for non-human life. This idea can be replicated at the scale of the urban block -and potentially the entire city. The map identifies underused areas within our block that could be deliberately left to nature, creating a continuous urban mass punctured by small pockets of wildness.

- 1 - P21A
- 2 - primary school
- 3 - garage units
- 4 - DIY store

POPERINGESTRAAT 21A 9000 GENT

DE GENTSE BIOTOOP

26 mei 2026

De term 'stadsnatuur' klinkt voor sommigen vermoedelijk als een *contradictio in terminis*; een combinatie van twee dingen die in werkelijkheid niet kan bestaan. We zijn dan ook opgevoed met de gedachte dat stad en natuur elkaars tegenovergestelden zijn. Grootheidswaanzin! Want eigenlijk is Gent 'niets méér' dan een biotoop die wat werd vormgegeven door een populatie stadsmensen aan de samenvloeiing van Leie en Schelde.

Of we het nu willen of niet; de stad ís niet exclusief¹ voor ons, we hebben de plek al altijd met andere organismen gedeeld. We bouwen blokken, torens, kamers en gangen voor onze eigen soort in steen. Wij houden van steen. En ook al doen we (soms nog steeds) keihard ons best om het oppervlak te verdichten op weg naar het eeuwige gemak, in de voegen van dat geplamuurde bestaan komen zich telkens weer andere wezens² innestelen. Uitsluiten, dicht cementeren en bestrijden heeft op lange termijn weinig zin.

Dit is gelukkig allemaal geen nieuws meer, en de wil om andere soorten toe te laten

in de stad is er! Door de schaarse stedelijke ruimte toch te vrijwaren van bebouwing, door bestaande groenzones te beschermen en door zachte nieuwe inrichting en natuurvriendelijk beheer, kent de binnenstad van Gent een veel grotere soortenrijkdom dan eenzelfde oppervlakte in landbouwgebied. Gent is een amalgaam van extreem verschillende kleine biotopen. Soms zien die biotopen er heel 'natuurlijk' uit en vaak hebben ze een sterke relatie met water; bv. de rietlandjes aan het Keizerspark of het struweel van wilde wilgen in de Groene Vallei.

Maar wist je dat ook de Bijloke campus een waterrijk gebied is? Rond de gebouwen worden de vele graslandjes sinds 2005 natuurvriendelijk beheerd, met ook plek voor dode boomstronken en netelige oksels. Meer en meer steken hier planten de kop op die verraden dat dit alles in het winterbe³ van de Leie ligt. Zo bloeit nu, in juni, de zeldzame en vreselijke klavervreter⁴ in de boomgaard. Je leert ervan houden. Andere Gentse biotopen liggen hogerop en zijn droog, zoals de oude bomen die pronken op de getuigenheuvel⁵ in het Citadelpark. Hier kan je wel eens een boomklever horen piepen. Dit kleine vogeltje houdt van oude hoge bomen; de clump⁶ beuken aan de vijver is absoluut zijn favoriete plek om aan de stammen te kleven.

Het is geen toeval dat Gent hier is ontstaan. De rijkdom aan natuurlijke gradiënten heel dicht bij elkaar (nat en droog, laag en hoog, open en beschut, voedselrijk en voedselarm) ligt aan de grondslag van de stad. Die rijkdom was er, wij haalden daar voordeel uit en bleven plakken. En we bouwden! De stad gaat continu op de schop, er is een grote dynamiek van panden die leeg komen te staan, straten die heraangelegd moeten worden, en het aantal auto's vermindert nog gestaag. Wat als we deze werven aangrijpen om nog meer aantrekkelijke condities te scheppen voor planten en dieren?

In de Gentse biotoop van de toekomst, bewegen we wandelend over poreuze paden of rollend op fietspaden met bloemrijke bermen langs de rivier. We voelen de koelte van een poel in plaats van de hitte van asfalt, horen kwakende kikkers in plaats van motoren. Nieuwbouw is een slagje hoger, maar de gevels zijn niet meer zo strak als in de vorige jaren; er zijn holtes voor nesten in verschillende formaten. Het dakenlandschap is bewoond door sprinkhanen en scholeksters en van elk dak wordt regenwater geoogst. Regent het hard en lang, dan zet de overvloed het hele park beneden blank⁷. Net zoals mieren, verzetten we bergen aarde tussen twee plekken in de stad en ook waar oude stenen blijven liggen, gonst het

van de bijen en glippen hagedissen weg.

Welk stadskind houdt niet van een natte mini-meers of een ruderaal Blandijnbergje hier en daar? Het stemt me hoopvol dat ik als landschapsarchitect zowel mag dromen, durven als doen.

***1 Het is zeer zeldzaam dat een biotoop uitsluitend door één soort wordt bewoond.** Alleen in de uitersten van onze planeet, bv. op de Galapagos in diepzeebronnen met temperaturen van meer dan 350 gr. C leeft een reuzenworm die enkel naar zijn eigen lange soortgenoten kan kijken. Ik beeld me een soort een binaire wereld in met een eindeloos spelletje 'snake'. Hoe droevig is dat? En wat eet dat beest dan eigenlijk? Ik vraag het me af.

***2 Zolang we het leven tussen de voegen van stenen niet verwelkomen; noemen we dit nog altijd on-kruid.**

***3 Het winterbed** is de laaggelegen zone naast een rivier, die voor de indijking elke winter overstroomde en onder water stond. De term wordt in Nederland veel gebruikt. In Vlaanderen spreken we meestal over een 'meers'. De plaatsnaam voor de campus was vroeger 'Bijloke-meersen'.

***4 De klavervreter** (*Orobancha minor*) is een parasitaire plant die rode klaver als gastheer verkiest. De plant staat in België en Nederland op de Rode Lijst als zeldzaam en is een met uitsterven bedreigde soort, die in haar verspreiding voornamelijk voorkomt in vochtige riviereengebieden, liefst op kleigronden.

***5 Een getuigenheuvel** is een geologisch verschijnsel dat zich laat zien op een plek waar de jong-ste mariene afzettingsslagen in de bodem niet weggespoeld werden tijdens het ontstaan van de Vlaamse rivierbekkens zoals we die nu kennen. De Gentse Blandijnberg, ligt op 29m hoogte TAW tussen de Leie en de Schelde is hier een kleinschalig voorbeeld van. Opmerkelijk in een verder plan landschap en op-en-top Gents!

***6 'Clump'** is een Engelse term voor een groepje bomen die heel dicht bij elkaar staan. Soms staan de stammen zo dicht bij elkaar dat het niet duidelijk is waar één boom begint en een andere exemplaar eindigt. Vanop een afstand lijken de bomen samen ook één kruin te vormen. In de Engelse tuin- en landschapsarchitectuur worden clumps vaak aangeplant. In de lage landen doen we dat naar mijn mening te weinig.

***7 De verplichte minimumoppervlakte** voor bovengrondse regenwater opvang die in de Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening Hemelwater staat voorgeschreven voor bouwprojecten is leidt in realisaties vaak tot een marginale put. We streven beter naar een verspreiding van water over de hele beschikbare oppervlakte in de vorm van een vloeiveld of grachtjes.

PAS OP

in: Wonderwoud,

Natuurgebied Gent

**GEVAAR
DRIJFZAND**

DE STAD ALS NATUURGEBIED

Vooraf

Toen de vraag kwam om een reflectie of bijdrage te schrijven, vanuit de vraag ‘wat verandert er als we Gent niet langer als stad, maar wel als natuurgebied bekijken?’ en om daar ook de blik van jongeren en jeugdbeleid in mee te nemen, was ik meteen geprikkeld.

Toch voelde ik ook wat terughoudendheid: kan ik hier eigenlijk uitspraken over doen? Kan ik in naam van kinderen en jongeren iets zinnigs zeggen op dit thema? Want ik heb die vraag immers zelf nog nooit gesteld aan kinderen en jongeren. Maar waarom heb ik die vraag nog nooit gesteld? Waarom prikkelt net die voorgestelde perspectiefwissel nu zo hard?

Vragen genoeg dus om toch maar ja te zeggen en een aantal gedachten en reflecties op papier te zetten.

Metaforen allerhande

Eén van de eerste zaken die ik bij mezelf vaststel, is dat ik héél vaak aan de natuur refereer als ik het heb over kinderen, jongeren en jeugdbeleid. De natuur biedt zo'n rijke wereld dat ze een bijna onuitputtelijke bron van metaforen en analogieën biedt. Het beeld van een ecosysteem werkt goed om een aantal maatschappelijke uitdagingen te duiden én aan te pakken. De publieke ruimte omschrijf ik al wel eens als natuurlijke habitat voor jongeren – en sterk verharde, lege pleinen worden in dat verhaal woestijnen – plekken waar weinig sociale interacties kunnen groeien, maar waar jongeren toch op aangewezen zijn.

En collega's noemen meisjes in de publieke ruimte ook wel eens de otters van een plek. Net als otters, zijn meisjes in de publieke ruimte een signaal dat het ecosysteem in balans is.

Anders gezegd: we zien ergens wel de rijkdom van de natuur, maar om de één of andere reden trekken we als volwassene de natuur zelf niet altijd mee binnen in projecten en in ons werk. En als we dat doen, is het vaak heel instrumenteel en functioneel. Er worden zelfs methodieken uitgewerkt – denk aan een Parlement of Things – om ons expliciet wel de

belangen van dieren, planten en dingen mee te nemen in onze reflecties, omdat we dat anders nagenoeg nooit doen.

En dat is een opvallende vaststelling – zeker als ik terugdenk aan mijn eigen kindertijd, of als ik door antwoorden van kinderen ga uit belevingsonderzoek.

Conventies

Voor kinderen is het leven immers niet opgedeeld in domeinen of vakjes. Ze vertrekken nog veel meer vanuit hun leefwereld als holistisch geheel.

De school is voor hen niet alleen een plek om te leren – ze connecteren er ook met vrienden en leeftijdsgenoten. Of omgekeerd: ook buiten school krijgt leren een plek. Wat ze in hun vrije tijd doen, sluipt binnen in hun schoolopdrachten, of problemen in het gezin worden verwerkt op hun hobby's. Als we aan kinderen vragen wie voor hen belangrijk zijn, dan antwoorden ze niet alleen met namen of rollen (mama, papa, vriendjes, de juf,...), maar ze antwoorden even goed met voorwerpen, activiteiten én met plekken en dieren. Een kamp in het bos, die ene boom als herkenningspunt op de route, de lavendel die

bijtjes aantrekt, maar ook de kippen in de tuin, de kat of hond,... ze worden even belangrijk geacht als de voetbalgoal op het plein en de leider van de jeugdbeweging die naar hen luistert.

Een tweede sprekend voorbeeld: elk kind zal in elke plas water willen springen en rollen. Het is een onvermijdelijke aantrekkingskracht, omdat regen en water onlosmakelijk deel zijn van de leefwereld van kinderen, zoals ook spelen en ravotten dat zijn.

Voor hen is de vraag 'wat als we anders kijken naar de stad' een lege vraag, want ze kijken überhaupt al anders naar de wereld. En dan rijst de vraag: waar en wanneer komt die shift er? Waarom wordt 'de natuur' plots wel een heel aparte wereld?

En dan komen we uit bij de conventies die we aan kinderen en tieners meegeven. We leren hen het onderscheid tussen stad (= gevuld met huizen, gebouwen, steen en met veel regels) en natuur (= open, zonder gebouwen, vrije plekken) en gaan ook hun gedrag gaan sturen vanuit die conventies. Zo wordt in bomen klimmen 'risicovol spel' en al gauw vervangen door klimmen op een beveiligd speeltoestel. Of we gaan publieke ruimte zo

inrichten dat groen enkel 'kijkgroen' wordt, of zelfs helemaal niet aanwezig is. Ook in ons beheer van natuurgebieden werken we op die manier: er zijn stilteplekken, soorten natuur (akkers, heide, bossen,...) en vaak gelden er toch wel wat regels in die gebieden.

Groen en natuur worden op die manier ook een schaars goed, enkel beschikbaar voor diegene die genoeg middelen hebben om zich te verplaatsen of die in groenere gebieden kunnen gaan wonen.

Rondhangen tussen tieners en goudrank

Waar we bij kinderen merken dat de natuur nog inherent deel is van hun leefwereld, is dat bij jongeren veel minder het geval. De puberteit zorgt voor een focus op zichzelf, niet omdat ze egoïstisch of egocentrisch zijn – wel omdat er in de puberteit zoveel verandert.

Ook dat is de natuur, natuurlijk.

Daardoor zien we dat jongeren veel minder expliciet verwijzen naar 'de natuur'. Toch blijft het een topic. De klimaatmarsen toonden dat duidelijk aan.

Jongeren zijn voor een deel van hun tijd aangewezen op de publieke ruimte. Dat is

hun living, hun habitat. Wat opvalt in hoe we naar dat rondhangen kijken, is dat we sterk zijn beginnen afbakenen wie waar aanwezig mag zijn. We maken zones en eilanden voor kinderen, jongeren, daklozen,... voor iedereen die niet helemaal aan de norm voldoet. En eigenlijk doen we hetzelfde met de natuur. We maken afgebakende plekken en zones waar er natuur mag zijn – maar proberen het voor de rest sterk te sturen, wat waar en wanneer groeit en bloeit. De moral panic rond de wolven in Limburg, omdat ze ‘ons’ territorium zijn binnengetreden, of de moral panic omdat skaters niet binnen hun skatepark blijven. Er zitten verdacht veel parallellen in.

Natuurbetrokkenheid als antwoord?

Recent wordt er gewerkt vanuit het begrip ‘*natuurbetrokkenheid*’, om zo kinderen en jongeren nog sterker en bewuster de natuur te laten beleven. De stelling is immers dat wie van jongsaf aan oog heeft voor natuur, dat als volwassene ook zal doen. Wat opvallend is, in deze benadering is dat we natuur opnieuw niet als iets ‘evident’ zien, maar als iets apart dat geïntroduceerd moet worden, dat ingezet moet worden in functie van een ander doel.

En net daar schuilt de paradox in het verhaal. We willen meer verbondenheid met de natuur creëren door er een apart onderwerp of een aparte doelstelling van te maken.

En ook hier zit een parallel met hoe we je jeugdbeleid vorm geven: we zetten doelgroepgerichte acties op, om hen nadien opnieuw in de wijde wereld te 'integreren' – en dan zijn we tegelijk verbaasd dat ze weinig voeling hebben met de rest van die wijde wereld.

Dus moeten we misschien eerder werk maken van 'natuurbeschikbaarheid', of 'natuurbereikbaarheid' dan 'natuurbetrokkenheid'? Want wat beschikbaar is in onze leefwereld, dat is waar we door ontplooiën en groeien. En het zijn ook de dingen waar we na onze ik-jaren als puber naar teruggrijpen.

Dus als we de stad niet langer als stad zien en vormgeven, maar als een natuurgebied, als een plek die we delen met alle levende wezens – dan wordt dat de conventie die kinderen én tieners meekrijgen. En dan krijgen kinderen en jongeren daar zelf ook een sterkere positie door.

Als ik nog eens in gesprek ga met kinderen en tieners...

Dan stel ik hen niet de vraag 'wat als we anders kijken naar de stad?', maar wordt de vraag wel: hoe kunnen we nog beter samen groeien en floreren – met alle levende wezens rondom ons in de stad? Benieuwd welke antwoorden dat zal opleveren.

Wolhandkrab,
Natuurgebied Gent
51°03'32.3"N
3°43'30.9"E

Pieter Vangansbeke

Onderzoeker bosbeheer en bos ecologie aan het INBO.

Als besturend lid van Natuurpunt region Gent actief in: beheer, studie, beheerteam Gooiboeren.

Sander Jacobs

Ecoloog. Professor. Docent Menselijke en Politieke Ecologie ' aan UGENT, onderzoekscoördinator aan het INBO - Lid van het IPPBES Multidisciplinary Expert Panel.

Laure De Vroey

Algemeen directeur BOS+ en Podcastmaker (Wilderhistories)

Als beleidsexpert zet ze zich in voor een meer bosrijke, groene en wilde leefomgeving, en een sterker draagvlak voor bos en natuur.

Nele Buyst

publiceert gedichten en essays. Ecologie en zorg zijn vaak voorkomende thema's in haar werk. Momenteel is Nele als onderzoeker verbonden aan het departement Filosofie van de Universiteit Antwerpen

Annelies Sevenant

Projectmedewerker vergroening bij Gents Milieufront

"Mensen, groot en klein, bij elkaar brengen en laten dromen van een groenere buurt, hen inspireren en optillen."

Charlotte Lammens

Ontwerpend onderzoeker van regeneratieve praktijken voor onder andere het Zoönomisch Instituut (NL, zoop.earth) en het R&I Ecology Lab van LUCA School of Arts Gent.

Lyra Oey

Community Curator bij Designmuseum Gent. Lid van Constructlab.
Mede-oprichter van de Verffabriek - een artiestenvereniging in Gent.

Gwij Stegen

Verantwoordelijke Dierenwelzijn en soortenbeleid bij Stad Gent
Projectcoördinator Gentse Groenpolen bij Stad Gent
Ecoloog-filosoof PhD

ACME

ACME is a Gent-based design collective rethinking architecture via cooperation, political engagement, and imagination over image.
(Met dank aan: Steven Van Schoor, Jodocus Deblieck; Jona Moereels en Bram Denkens).

Leen Vanthuyne

Landschapsarchitect en onderzoeker (HOGENT)
Ontwerpt met een hart voor biodiversiteit en sociale rechtvaardigheid.
Weelde Landschap

Jolijn Dehaene

Netwerk Jeugdvriendelijk en breed jeugdbeleid, Bataljong.
"Vechtend voor kinderrechten en jeugdvriendelijk beleid."
Sociaal Werkster.

Colofon

Deze bundeling van brieven werd samengesteld met hulp van Jo Boonen (Landschapsarchitect-Stedenbouwkundige), Céline de Bernard de Fauconval (stagiair-Landschapsontwikkeling), Pippa De Kinder (Bioloog-Landschapsarchitect), Glenn Deliège (Milieufilosoof) en Bert De Roo (Architect). Allen zijn ze onderzoekers bij het pwo project: *Relational Realities - Decentering Design* in het onderzoekscentrum *Futures Through Design* van HOGENT.

De teksten zijn elk een interpretatie van de vraag: wat verbeeld jij je wanneer we over Gent spreken als natuurgebied, in plaats van als Gent als stad? Alle respondenten waren mensen. We zijn dankbaar voor hun tijd en inzichten die hun perspectieven brengen.

Dit document is één van de vormen die onze zoektocht aangenomen heeft naar een bewust meersoortige samenleving. *Natuurgebied Gent* heeft als doel gesprek los te weken - mensen samen te brengen - ideeën te verbeelden.

Layout door Bert De Roo & Jo Boonen.

Deze bundeling kadert in het onderzoeksproject *Relational Realities - Decentering Design* en werd mogelijk gemaakt door het pwo-onderzoeksfonds.

**DAN OM
EXTRA
PORTIE KAAS**

PER LEVERING

deliveroo

